

Гаврилькевич В. К. Емоційно-особистісні якості дорослих як фактори патогенезу ішемічної хвороби серця / В. К. Гаврилькевич // Роль та місце психолого-педагогічної підготовки в професійному розвитку та становленні особистості сучасного фахівця в умовах євроінтеграції : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Хмельницький, 19–20 квітня 2012 р.) / [ред. колегія : д. мед. н., проф. О. А. Каденко (голов. ред.), к. психол. н., доц. О. В. Кулешова, к. психол. н., доц. Л. О. Подкоритова та ін.] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Хмельницький нац. ун-т, Каф. практ. психол. та педагог. – Хмельницький : ХНУ, 2012. – С. 194–195.

УДК 159.91:616.132.2

В. К. ГАВРИЛЬКЕВИЧ

*Хмельницький національний університет,
Хмельницький обласний психоневрологічний диспансер*

ЕМОЦІЙНО-ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ ДОРΟΣЛИХ ЯК ФАКТОРИ ПАТОГЕНЕЗУ ІШЕМІЧНОЇ ХВОРОБИ СЕРЦЯ

Ішемічна хвороба серця (ІХС) є дуже поширеною серед населення цивілізованих країн. Кількість хворих на ІХС невинно зростає і в нашій країні. Збільшується і смертність населення внаслідок ІХС, незважаючи на бурхливий розвиток фармакології та появу й застосування нових медикаментів. Така ситуація змушує лікарів і науковців більше уваги звертати на психологічні фактори, що спричиняють виникнення ІХС, та психологічні методи лікування і профілактики.

При ознайомленні з літературними даними ми звернули увагу на велике різноманіття емоційних феноменів, що описуються в існуючих дослідженнях, присвячених психосоматичним аспектам ІХС. На нашу думку, накопичений у літературі матеріал стосовно ролі емоційних факторів у виникненні та перебігу ІХС, потребує систематизації. Адже емоційна сфера особистості та емоційні фактори є неоднорідними за своєю структурою.

Для здійснення такої систематизації ми взяли за основу структуру емоційної сфери, яку наводить О. Д. Хомська [11, с. 327]. Вона виділяє в емоційній сфері три рівні: 1) *емоційна реактивність або емоційне реагування* – короткочасна відповідь на той чи інший вплив, яка має ситуативний характер; 2) *емоційні стани* (настрої, емоційний фон), які відображають загальне

ставлення людини до оточуючої ситуації, до самої себе; 3) *емоційно-особистісні якості* (особистісні якості людини, які відображають її емоційні особливості).

Мета цього дослідження – визначити роль емоційно-особистісних якостей дорослих людей у патогенезі ІХС. Для досягнення поставленої мети ми провели теоретичне дослідження наукових публікацій, присвячених ролі емоційних факторів у виникненні та перебігу ІХС. При цьому ми використовували системний підхід і теоретичні методи, такі як: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

Висвітлення результатів дослідження. Проаналізувавши праці В. Ф. Виноградова [1], Є. А. Гаврилової [2], І. В. Гагуліна та В. В. Гафарова [3], І.Є. Ганеліної [4], Ю. М. Губачева [5], Ю. В. Зіміна [6], Ц. П. Короленко та співавторів [7], А. Г. Мрочка і Т. Д. Тябути [8], Є. Н. Рєвенок і Л. І. Завилянської [9], Т. Д. Тябути [10], З. І. Янушкевичюс і співавторів [12], ми побачили, що одні дослідники виникнення ІХС пов'язують із такими особистісними якостями, як: впевненість у собі та своїх силах; сила, енергійність, активність; звичка до прискорення життєвого темпу, прискорення темпу діяльності; постійна цілеспрямованість; висока працездатність; відсутність задоволення від завершення роботи; невміння відпочивати; самодисципліна; розвинене почуття обов'язку; гармонійне ставлення до оточуючої дійсності; відсутність невротичної переробки незвичайних та екстремальних переживань; наполегливість у змаганнях, вміння здобувати визнання, честолюбність; агресивність, недружелюбність, ворожість; тривале й глибоке переживання негативних емоцій; зовнішня спокійність і внутрішня емоційна напруженість, мобілізаційна готовність; крайній ступінь пригнічення внутрішніх спонукань; несхильність відкривати душу.

Інші дослідники важливого значення в розвитку ІХС надають діаметрально протилежним якостям: дисгармонійність особистості, психопатоподібність, невротичність; знижена толерантність до стресів; іпохондричність; істероїдність; емотивність, сензитивність; циклотимність;

депресивність, дистимічність, тривожність; ригідність; порушення самооцінки; порушення соціальної адаптації; порушення усвідомлення власних проблем і необхідності психологічної допомоги та підтримки.

Із опису психологічних портретів, що корелюють із високою частотою захворювання на ІХС, ми бачимо наявність суперечливих даних, зокрема:

– гармонійність ставлення до оточуючої дійсності та дисгармонійність особистості не можуть співіснувати одночасно, бо дисгармонійна особистість не може гармонійно ставитись до оточуючої дійсності; так, наявність агресивності, недружелюбності, ворожості є проявами дисгармонійного ставлення до оточуючої дійсності;

– в одних дослідженнях показано наявність у хворих просоціальних рис особистості, а в інших відзначено порушення їхньої соціальної адаптації;

– одні дослідники вказують на відсутність у хворих невротичної переробки незвичайних та екстремальних переживань, а інші описують у них низку невротичних рис особистості.

Такі суперечливості дослідницьких даних, з одного боку, можуть бути зумовлені тим, що в наведених дослідженнях обстежувалися різні контингенти хворих на ІХС (різного віку та статі, з різними клінічними формами ІХС), а також використовувалися різні діагностичні методи та методики. А з іншого боку, внутрішня суперечливість є окремою рисою, що характерна для коронарних особистостей. Також внутрішня суперечливість особистості коронарних хворих проявляється в: 1) зовнішній спокійності та внутрішній емоційній напруженості, агресивності, недружелюбності; 2) крайньому ступені пригнічення внутрішніх спонукань при надмірно активній орієнтації на зовнішні спонукання; 3) порушенні усвідомлення власних проблем при активній боротьбі із зовнішніми проблемами.

Література

1. Виноградов В. Ф. Характерологические особенности личности, преморбидное и актуальное состояние психики у больных ишемической

болезнью сердца / В. Ф. Виноградов // Кардиология. – 1986. – Т. XXVI, № 12. – С. 60–62.

2. Гаврилова Е. А. Роль поведенческого типа А и психического стресса в развитии ишемической болезни сердца, возможности психопрофилактики и психотерапии заболевания / Е. А. Гаврилова // Кардиология. – 1999. – Т. 39, № 9. – С. 72–78.

3. Гагулин И. В. Личностная тревожность и ИБС (эпидемиологическое исследование) / И. В. Гагулин, В. В. Гафаров // Актуальные проблемы кардиологии Севера и Сибири : тезисы докладов конференции / Отв. ред. академик АМН СССР, проф. К. Р. Седов. – Красноярск, 1991. – С. 16–17.

4. Ганелина И. Е. Некоторые аспекты проблемы патогенеза ишемической болезни сердца / И. Е. Ганелина // Кардиология. – 1971. – Т. XI, № 9. – С. 36–42.

5. Губачев Ю. М. Психосоматические соотношения при гипертонической болезни и ишемической болезни сердца : лекция по терапии для врачей-курсантов / Ю. М. Губачев / Ленинградский государственный ордена Ленина институт усовершенствования врачей им. С. М. Кирова, II кафедра терапии. – Ленинград, 1978. – 28 с.

6. Зимин Ю. В. Некоторые социальные и психологические факторы этиологии ишемической болезни сердца / Ю. В. Зимин // Кардиология. – 1974. – Т. XIV. – № 8. – С. 133–143.

7. Короленко Ц.П. Социально-психологические факторы в развитии ишемической болезни сердца и артериальной гипертензии / Ц. П. Короленко, Н. Л. Бочкарева, В. П. Соколов // Тезисы V Всероссийского съезда терапевтов (23–25 ноября 1982 г.) / Ред. коллегия : акад. АМН СССР Е. М. Тареев и др. / Министерство здравоохранения РСФСР, Всероссийское научное медицинское общество терапевтов, Научно-исследовательский институт скорой помощи им. Н. В. Склифосовского. – М., 1982. – Часть II. – С. 144–145.

8. Мрочек А. Г. Характеристика личностных особенностей больных различными формами ишемической болезни сердца / А. Г. Мрочек, Т. Д. Тябут

// *Здравоохранение* : научно-практический ежемесячный журнал. – Минск, 1998. – № 11. – С. 7–11.

9. Ревенок Е. Н. Особенности личности и психотерапия больных ишемической болезнью сердца / Е. Н. Ревенок, Л. И. Завилянская // *Вопросы психиатрии и психотерапии* : краткие тезисы докладов Тамбовской областной научно-практической конференции психиатров (июнь 1977 г.) / Ред. д. мед. н., проф. И. М. Виш. – Тамбов, 1977. – С. 617–618.

10. Тябут Г. Д. Характеристика взаимосвязи личностных, психофизиологических и нейрогуморальных факторов у больных ишемической болезнью сердца : автореф. дисс. ... доктора мед. наук / Смоленская государственная медицинская академия. – Смоленск, 1999. – 34 с.

11. Хомская Е. Д. *Нейропсихология* : учебник для вузов / Е. Д. Хомская. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2003. – 496 с.

12. Янушкевичюс З. И. Психологические аспекты ишемической болезни сердца / [З. И. Янушкевичюс, И. Н. Блужас, А. В. Баубинене, А. А. Гоштаутас] // *Первичная психологическая профилактика и реабилитация больных ИБС* : тематический сборник научных трудов / Отв. ред. акад., проф., д. мед. н. З. И. Янушкевичюс / Министерство высшего и среднего специального образования Литовской ССР, Научно-исследовательский институт физиологии и патологии сердечно-сосудистой системы при Каунасском медицинском институте. – Вильнюс : Редакционно-издательский совет Министерства высшего и среднего специального образования Литовской ССР, 1982. – С. 3–16.